

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.17>**Тетяна Крицун,***студентка факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ХАРАКТЕРИСТИКА ОНОВЛЕНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ БАНКРУТСТВА

Стаття присвячена вирішенню питань визнання боржників банкрутами в системі економічних правовідносин та регулювання цього процесу відповідними законами та підзаконними нормативно-правовими актами, також визначенню прав, обов'язків та повноважень більшості учасників процедури банкрутства, умов та порядку відновлення платоспроможності фізичної особи-боржника. Надано характеристику процедури погашення боргу боржником та наведено вичерпний перелік наслідків визнання фізичної особи банкрутом у справі про неплатоспроможність. Зазначається, що в юридичній літературі, законодавстві та на практиці не проводилось раніше співвідношення понять «боржник фізична особа», «боржник фізична особа-підприємець» та «боржник юридична особа», хоча це має значення для визначення процедури банкрутства та наслідків, що можуть настати для кредитора та боржника в результаті її проведення. На підставі вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури, а також законодавства України сформульовано ґрунтовний висновок, в якому автор стверджує, що за своєю сутністю інститут фізичної особи боржника є ефективним механізмом для фізичної особи, яка під впливом певних обставин стала боржником, збереження активів та відновлення своєї платоспроможності. А от для кредитора це можливість впливати на виконання зобов'язань боржником. До прийняття КУзПБ єдиною можливістю визнання фізичної особи банкрутом був випадок, коли її неплатоспроможність була наслідком її зайняття підприємницькою діяльністю. Тепер фізична особа боржник може за місцем свого знаходження звернутись до господарського суду із заявою про визнання її неплатоспроможною (банкрутом). Окрім цього, у статті звертається увага на прогалини (недосконалості), які містить у собі КУзПБ, та наведено деякі пропозиції, які дадуть змогу усунути їх та цим самим налагодити процедуру відновлення платоспроможності. Мінімальним розміром боргу юридичної особи, який доцільно має знайти відображення в КУзПБ, є 100 мінімальних розмірів заробітної плати, а строк несплати такого боргу – не менше ніж 6 місяців з дня пред'явлення до боржника вимоги про сплату такого боргу, саме на цьому, як підсумок, автор акцентує увагу.

Ключові слова: банкрутство, інститут банкрутства фізичних осіб, боржник, кредитор, фізична особа-підприємець, неплатоспроможність.

Постановка проблеми. Дослідження інституту банкрутства в системі економічних відносин, які регулюються Господарським кодексом України та іншими спеціальними нормативно-правовими актами (далі – НПА), викликане нещодавніми масштабними змінами законодавства цієї сфери, а саме в частині процедур банкрутства в господарському судочинстві. На нашу думку, є потреба у проведенні детального правового аналізу Кодексу України з процедур банкрутства та його порівняння з НПА, що передували його створенню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання банкрутства юридичних та фізичних осіб не є новим, його дослідженням займаються науковці з усього світу. Яскравими представниками вітчизняних учених цієї сфери є О.Б. Андрушко, В.Г. Гончаренко,

Е.Ф. Демський, Н.І. Коломієць, В.О. Подольська, В.С. Щербина, А.В. Череп, О. Бордаченко, Б.М. Поляков та ін. Якщо звернутись до зарубіжних дослідників, які привернули нашу увагу, то варто згадати праці Едварда Альтмана [1] – американського дослідника, який першим запропонував методику прогнозування ймовірності банкрутства, А. Таффлера [2] – британського вченого, який запропонував прогноуючу модель платоспроможності та точний фінансовий стан корпорації, а також моделі ймовірності банкрутства, розроблені Г. Спрингейтом [3]. Проте через новизну внесених до законодавства змін окремі питання не знайшли належного розгляду в останніх наукових розвідках. У цьому контексті є лише окремі публікації, можна відзначити наукові пошуки Б.М. Полякова [4], О.С. Суріна [5]. Потребу-

ють подальшого уточнення поняття «боржник» і «кредитор» та їхні права та обов'язки з урахуванням реалій сьогодення.

Метою статті є дослідження правового регулювання процедури банкрутства в Україні, що зазнало значних змін та оновлень, які були результатом перетворень як у національній економіці, так і в міжнародному економічному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Станом на тепер є велике розмаїття наукових підходів до розуміння сутності банкрутства. Ми розглядаємо ті визначення поняття «банкрутство», що знайшли своє відображення в українському законодавстві.

По-перше, відповідно до ч. 2 ст. 209 ГК України нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством [6].

По-друге, ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що втратив чинність 21.10.2019, статтею 1 було визначено, що банкрутство – визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [7].

По-третє, відповідно до статті 1 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУЗПБ), що нині вважається актуальним у сфері нашого дослідження, банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури [9].

Отже, як ми вже зазначили, 21 жовтня 2019 року набув чинності КУЗПБ, що своєю чергою вмістив у собі статті як уже добре відомі, що містились у спеціальних законах, так і абсолютно нові.

Зрозуміло, що необхідність створення такого Кодексу є абсолютно обґрунтованою, особливо в наш час, а зважаючи на те, що попередній ЗУ «Про банкрутство» був прийнятий ще в 1999 році, то очевидно, що протягом 20 років відбулися значні зміни як у сфері господарських відносин усередині країни, так і за її межами.

Стосовно нововведень першим і найбільш вагомим, на наш погляд, є введення абсолютно невідомого для України донині

інституту банкрутства фізичних осіб. Тепер відповідно до ч. 1 ст. 8 КУЗПБ боржником у справі про банкрутство є юридична особа, фізична особа або фізична особа-підприємець та саме вони відповідно до частини 2 цієї ж статті мають право на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Відповідно до ст. 6 КУЗПБ щодо боржника – фізичної особи застосовуються такі судові процедури, як: реструктуризація боргів боржника або їх погашення. На відміну від юридичної особи – боржника, до якого застосовуються такі судові процедури, як: розпорядження майном боржника, санація боржника та ліквідація банкрута. Законодавство про захист економічної конкуренції є тим інструментом регулювання відносин у цій сфері, без дотримання вимог якого неможливе вчинення правочину.

Щодо ініціювання самої процедури, то новостворений кодекс спрощує таку процедуру та зменшує кількість суб'єктів, наділених правом на ініціювання. Раніше відповідно до ч. 1 ст. 7 ЗУ «Про банкрутство» заява про порушення справи про банкрутство подавалась боржником або кредитором, а відповідно до п. 3 ч. 7 ст. 7 ЗУ «Про банкрутство» для того щоб порушити справу про банкрутство, заява кредитора мала містити, окрім відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, докази того, що сума підтверджених вимог перевищує суму в триста мінімальних розмірів заробітної плати [8]. Тепер відповідно до КУЗПБ таким виключним правом наділений тільки боржник, а вимогу стосовно обов'язкової суми підтверджених вимог для юридичних осіб взагалі прибрали з Кодексу.

Доцільність такого підходу є досить спірним питанням, адже якщо поглянути на це з практичної точки зору, то тепер юридична особа може претендувати на статус банкрута із будь-яким розміром боргу, а заборгованість фізичної особи все ж має становити не менше ніж 30 мінімальних розмірів заробітної плати. На наш погляд, така норма є недосконалою і задля її покращення все ж варто було б встановити певний мінімальний розмір боргу, бо наслідком відсутності такого елемента в нормі буде великий обсяг заяв про визнання боржника банкрутом з розміром боргу меншим, аніж наприклад прожитковий мінімум для працездатних осіб.

Відкриття ліквідаційної процедури супроводжується ухваленням господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом. Деякі наслідки для такого боржника настають саме з моменту постанови цієї

ухвали, а саме відповідно до ч. 1 ст. 59 КУзПБ настає строк усіх грошових зобов'язань, усі зобов'язання пов'язані лише зі здійсненням ліквідаційної процедури, разом із тим припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута, а відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю.

Наступними наслідками, які настають після призначення ліквідатора, є передача всієї документації, штампів, печаток та цінностей банкрута його посадовими особами протягом 15 днів ліквідатору. Після цього задля виявлення кредиторів з вимогами за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, господарський суд здійснює офіційне оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури на офіційному веб-порталі судової влади України.

Законодавець, дозволивши фізичній особі набути статусу банкрута у встановленому законом порядку, мав на меті відновлення платоспроможності боржника шляхом зміни способу та порядку виконання його зобов'язань. Задля цього уже давно є процедура реструктуризації боргу боржника. Згідно з КУзПБ, цей процес здійснюється за відповідним планом. Такий план є досить складним за своєю структурою, він має як обов'язкові, так і факультативні елементи, що можуть різнитись залежно від кількості майна у боржника, розміру боргу та ін.

Варто також звернути увагу на те, які зміни у процесі визнання фізичної особи-підприємця (далі – ФОП) відбулися із прийняттям КУзПБ. Відповідно до ч. 1 ст. 113 КУзПБ провадження у справах про неплатоспроможність боржника – ФОП здійснюється в порядку, визначеному цим Кодексом для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, встановлених цією Книгою [9].

Відповідно до ч. 1 ст. 115 КУзПБ провадження у справі про неплатоспроможність боржника – ФОП може бути відкрито лише за заявою боржника. Після визнання ФОП банкрутом усе майно, що йому належить, визнається ліквідаційною масою, за винятком накопичень боржника у пенсійних чи страхових фондах та житла, яке є єдиним місцем проживання боржника. Вимоги, які залишились не задоволеними за недостатності майна у ФОП, вважатимуться погашеними. За новим Кодексом продаж майна для погашення боргу буде здійснюватися на електронних торгах у системі ProZorro.

Висновки

Раніше до прийняття КУзПБ єдиною можливістю визнання фізичної особи банкрутом був випадок, коли її неплатоспроможність була наслідком її зайняття підприємницькою діяльністю. Тепер фізична особа-боржник може за місцем свого знаходження звернутись до господарського суду із заявою про визнання її неплатоспроможною (банкрутом).

Проте залишаються невирішеними питання щодо визнання юридичної особи банкрутом, а саме розмір її боргу та строк його несплати. На нашу думку, доречним мінімальним розміром боргу юридичної особи, який варто передбачити у КУзПБ, є 100 мінімальних розмірів заробітної плати, а строк несплати такого боргу – не менше ніж 6 місяців з дня пред'явлення до боржника вимоги про сплату такого боргу.

Не досить обґрунтованим та зрозумілим у КУзПБ є визначений у ньому державний орган як суб'єкт, що може бути визнаний банкрутом. Неймовірним для розуміння є той факт, що суди, поліція, прокуратура та інші органи можуть бути банкрутами, ми вважаємо, що це швидше прогалина цього Закону, аніж запланований наслідок застосування такої норми.

На наш погляд, беззаперечним є той факт, що КУзПБ має значні переваги порівняно із законами, які регулювали відносини у цій сфері суспільних відносин до його прийняття, та все ж і його не можна вважати ідеальним. Тому питання правового регулювання процесу банкрутства продовжує бути актуальним та виступатиме предметом досліджень і надалі.

Список використаних джерел:

1. Altman E.I. "Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy". *The Journal of Finance*, No. 23(4). 1968. URL: <https://www.raggeduniversity.co.uk/wp-content/uploads/2016/08/FINANCIAL-RATIOS-DISCRIMINANT-ANALYSIS-AND.pdf> (дата звернення: 21.11.2019).
2. Richard J. Taffler. Twenty-five years of the Taffler z-score model: does it really have predictive ability? (June 14, 2007). *Researchgate*. URL: https://www.researchgate.net/publication/254229215_Twenty_Five_Years_of_the_Taffler_ZScore_Model_Does_It_Really_Have_Predictive_Ability (дата звернення: 21.11.2019).
3. Модель Спрингейта (четырёхфакторная модель банкротства). *FM ФИНАНСОВЫЙ МЕНЕДЖЕР* : вебсайт. URL: http://finance-m.info/bankruptcy_model_springate.html (дата звернення: 21.11.2019).

4. Поляков Б.М. Право несостоятельности (банкротства) в Украине. Киев : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 440 с.

5. Суріна О.С. Правове регулювання банкрутства в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1010–1013. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_245 (дата звернення: 28.11.2019).

6. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798–ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

7. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2344-ХІІ від 14.05.92. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 31. Ст. 440.

8. Закон України «Про банкрутство» від 30.06.1999 № 784-ХІV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 42–43. Ст. 378.

9. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 19. Ст. 74.

The article is devoted to solving the issues of bankruptcy of the debtor in the economic legal system and regulating this process with the relevant laws and regulations, as well as to determine the rights, obligations and powers of most participants in the bankruptcy procedure, conditions and procedure for restoring the solvency of the physical debtor. The procedure of debt repayment by the debtor is described and a comprehensive list of consequences of declaring an individual bankrupt in a bankruptcy case is given. It is noted that in the legal literature, legislation and practice, the relation between the terms “debtor natural person”, “debtor natural person entrepreneur” and “debtor legal entity” has not been conducted before, although this is relevant for determining the bankruptcy procedure and the consequences that may occur for the creditor and the debtor as a result of its conduct. Based on the study of domestic and foreign literature, as well as the legislation of Ukraine, the author concludes that the institution of a debtor’s natural person is an effective mechanism for a debtor, preservation of assets and recovery of assets under certain circumstances solvency. But for the lender, it is an opportunity to influence the debtor’s obligations. Prior to the adoption of the CCCBB, the only possibility of declaring an individual bankrupt was when his insolvency was the result of his business activities. Now the debtor’s natural person can apply to the economic court for his/her location to declare his/her insolvent (bankrupt). In addition, the article draws attention to the gaps (imperfections) contained in the CUPB and provides some suggestions that will allow them to be eliminated and thereby establish a solvency recovery procedure. The minimum amount of debt of a legal entity, which should reasonably be reflected in the CUPB, is 100 minimum wages, and the term of non-payment of such debt is less than 6 months from the date of the debtor’s claim for payment of such debt, as a result, the author focuses his attention.

Key words: bankruptcy, bankruptcy institute of individuals, debtor, lender, individual entrepreneur, insolvency.

